

Jaarverslag 2012

Activiteiten

Verslag van de voorjaarsbijeenkomst 2012, 30 maart: 1500 jaar Agrarische Geschiedenis van Nederland

De studiemiddag was verplaatst naar de grote collegezaal C222 in het Forumgebouw van de Wageningse universiteit vanwege de grotere aanmelding dan verwacht. Ruim 90 mensen waren op deze bijeenkomst afgekomen – een mooie mix van Wageningers, historici, oudere en jongere, professionals en liefhebbers-deelnemers. Op deze studiemiddag stonden twee recente syntheses op het terrein van de Agrarische Geschiedenis geschreven door Jan Bieleman en Bas van Bavel centraal. De beide boeken omvatten samen 1500 jaar geschiedenis en zijn het resultaat van de wetenschappelijke geschiedschrijving van de afgelopen decennia. De beide werken zijn zeer verschillend van elkaar. Na een korte inleiding van de organisator en dagvoorzitter Anton Schuurman waarin de basisthema's van de beide boeken werden geïntroduceerd, werd begonnen met het eerste deel van de middag dat was gewijd aan *Manors and markets. Economy and society in the Low Countries, 500-1600* geschreven door Bas van Bavel. Bas van Bavel gaf in twintig minuten een korte schets van het raamwerk van zijn boek. Daarna gaven Peter Hoppenbrouwers, hoogleraar Middeleeuwse geschiedenis, Rijksuniversiteit Leiden, en Hans Mol, hoogleraar Geschiedenis van Friesland,

Rijksuniversiteit Leiden/Fryske Akademy, commentaar op het boek. Dit werd gevolgd door een boeiende discussie.

Na de pauze was het woord aan Jan Bieleman die de geschiedenis van het tot stand komen van zijn boek *Boeren in Nederland. Geschiedenis van de landbouw, 1500-2000* uitwerkte. Daarna gaven Richard Paping, wetenschappelijk medewerker Economische en sociale geschiedenis, Rijksuniversiteit Groningen en Jan Douwe van der Ploeg, hoogleraar Transitieprocessen in Europa, Wageningen Universiteit commentaar op het boek.

De dagvoorzitter memoreerde in zijn slotwoord dat dit de laatste activiteit was geweest van Jan Bieleman vanuit de leerstoelgroep Agrarische Geschiedenis. Na een lange en productieve loopbaan daar is hij per 1 april 2012 met pensioen gegaan. Ook heeft hij zich altijd sterk ingezet voor de vereniging. De zaal beloonde Jan Bieleman met een stormachtig applaus.

Verslag najaarsbijeenkomst te Den Haag (door Milja van Tielhof)

Op 5 oktober 2012 vond de najaarsbijeenkomst plaats in het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis in Den Haag. Het thema van deze dag was de cultuurgeschiedenis van de duinen. Leidende vragen waren: in hoeverre vormden en vormen de duinen een natuur- of een cultuurlandschap? Hoe uitte zich dat in verschillende perioden? Welke typen landbouw, veeteelt, en ander landgebruik zoals recreatie waren er te vinden en wat kunnen we daarvan nog zien? Voor de

duinwandeling 's middags gold een maximum aantal deelnemers van 30 personen; bij de lezingen 's ochtends waren ruim 35 leden aanwezig. Eerste spreker was Frans Beekman, voormalig leraar aardrijkskunde, gepromoveerd op de historische geografie van de Kop van Schouwen en specialist in de geschiedenis van de Nederlandse duinen. Zijn bijdrage handelde over een bijzondere kaart: de duinkaart van 1828, gemaakt onder verantwoordelijkheid van landmeter J. Kros en behorend bij het duinrapport van D.T. Gevers van Endegeest. Het is een vele meters lange kaart die het gehele Nederlandse kustgebied bestrijkt van de grens met Frankrijk tot en met de Waddeneilanden, in 35 bladen. Aanleiding tot de kartering was een onderzoek naar de mogelijkheden om de duinen te bebossen, zoals in Frankrijk was gebeurd. De manuscriptkaart is handgekleurd en geeft details die op de Topografische en Militaire Kaart van Nederland ontbreken. Interessant is ook de recente ontdekking van de kaart. Toen Beekman in 1997 in het kader van zijn onderzoek naar de duinen van Schouwen zocht naar deze kaart, bleek deze onvindbaar. In 2004 kwam de kaart tevoorschijn toen het Ministerie van Financiën een verbouwing voorbereidde en in de kelder niet alleen een partij boeken en een map foto's, maar ook een portefeuille met kaartbladen aantrof. De kaart is toen aan het Nationaal Archief aangeboden. De bezoekers van de studiedag werden aangenaam verrast toen bleek dat zij de kaart van nabij konden bewonderen. Ron Guleij, archivaris en kaartbeheerder van het Nationaal Archief, had namelijk op verzoek van Frans Beekman het gedeelte in en rond Den Haag meegenomen en tentoongesteld. Het verzoek vanuit de vereniging om de kaart snel te laten digitaliseren, nam hij in beraad.

Tweede spreker was Petra van Dam, hoogleraar waterstaatsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit, en gespecialiseerd in de geschiedenis van de interactie van mens, dier en natuur. Zij sprak over de

geschiedenis van de konijnenfok in de Hollandse duinen en de veranderingen in het landgebruik tussen 1300 en 1800. Konijnen werden aan het eind van de dertiende eeuw in Holland uitgezet. Ze werden gehouden in warandes in de grafelijke domeinen in de duinen. Aangezien de dieren een heel ander leefgebied gewend waren, heeft het lang geduurd voordat zij zich aan de Hollandse omstandigheden hadden aangepast. Ze werden gehouden vanwege het bont en het vlees. De konijnenwarandes waren slechts één manier om de duinen productiever te maken. Landbouw werd mogelijk gemaakt door de natte gedeelten te ontwateren door middel van de aanleg van kaarsrechte weteringen. Ook werd turf gewonnen en linnen gebleekt. De steeds verder oprukkende ontginning (afgraving) van de duinen en het steeds intensiever gebruik van zowel de duinen als de aangrenzende strook geestgrond noodzaakten tot de aanleg van allerlei soorten omheiningen en sloten, die ervoor moesten zorgen dat de konijnen in de warandes bleven en geen schade konden aanrichten in de omgeving. Deze lezing was een frappante illustratie van de stelling dat de duinen niet of zelfs nooit een natuurgebied zijn geweest, maar een cultuurgebied.

De laatste spreker was Johan Koppenol, hoogleraar Oudere Nederlandse Letterkunde aan de Vrije Universiteit. Zijn bijdrage met de fraaie titel 'Vogelzang en leeuwerikpastei' handelde over vroegmoderne duingedichten, onder meer van Jacob Cats, Samuel Ampzing en Jacob Westerbaen. In tegenstelling tot wat wel wordt gedacht, waren de duinen ook in de zeventiende eeuw een oord waar mensen heen gingen om zich te vermaken, bijvoorbeeld van het duin te rollen. Ook werden de duinen gewaardeerd als een plek om tot rust te komen. Daarover werd dan ook in gedichten geschreven. Jacob Westerbaen onderscheidde zich van de andere dichters doordat hij als enige heel goed keek naar de natuur en daarvan een gedetailleerde en realistisch beschrijving wist te geven, bijvoorbeeld van hoe vogels klimmen en dalen, of trillend in de lucht

Vereniging voor Landbouwgeschiedenis

Studiekring van de Koninklijke Landbouwkundige Vereniging

kunnen stilstaan bij een bloem.

Westerbaen was door zijn huwelijk met de rijke Anna Weytsen al op jonge leeftijd een zeer gefortuneerd man die niet behoefde te werken en in plaats daarvan van het goede leven genoot. Dat deed hij vooral op zijn buitenplaats West-Escamp bij Loosduinen; later liet hij in nabijheid de buitenplaats Ockenburg bouwen.

Tuinieren, jagen en wandelen in de duinen behoorden tot zijn favoriete bezigheden.

Het halve uur dat beschikbaar was voor discussie, werd moeiteloos gevuld waarbij de onderwerpen varieerden van de aardappelteelt in de duinen tot de verandering van de houding van de mensen opzichte van de natuur. Op een vraag in hoeverre Jacob Westerbaen gelezen en gewaardeerd werd door tijdgenoten, verhelderde Koppelman dat Westerbaen populair was en gerekend werd tot de dichters van het tweede echelon, direct na de grote namen zoals Vondel en Hooft.

Verder werd de vraag opgeworpen of konijnen in de loop der eeuwen genetische veranderingen hadden ondergaan waardoor zij beter aangepast waren geraakt aan de Nederlandse leefomgeving en het klimaat: vermoedelijk wel, maar hierover ontbreekt onderzoek. Ten slotte kwam naar voren dat aan het vlees en bont van konijnen status verbonden was. Zo kregen de stadhouder en hoge ambtenaren al in de middeleeuwen wekelijks in het jachtseizoen een vaste hoeveelheid konijnen geleverd, en in de zestiende eeuw slaagden ook de professoren van de Leidse universiteit er in om dergelijke rechten te verwerven.

Hoewel de dag zeer regenachtig begon, klaarde het weer op tijd op om een zeer geslaagde excursie te realiseren in het duingebied van Dunea, grenzend aan het oude landgoed Ockenburg. Frans Beekman en Bert van der Valk, kustgeoloog, toonden de aardappelakkertjes en een grote

verscheidenheid aan andere cultuurhistorische relictten in het oude duinlandschap, mede met hulp van een prachtige excursiegids. Hun recente onderzoek betreft een oude duinboerderij die melk leverde aan de aangrenzende dorpen. Ook de bevolkte konijnenholen ontbraken niet en er werd zelfs gespeculeerd over de verbouwing van konijnenvoer (wilgen) en hout voor de zeewering (rietschermen) op de curieuze complexen houtwallen van diverse perioden die over het terrein verspreid liggen. Het onderzoek wordt thans voortgezet door een serie systematische grondboringen.

Boekverkoop

Het bestuur heeft heel voordelig 300 exemplaren van het boek *Boeren in Nederland* kunnen aankopen. Deze zullen eerst verkocht worden aan de leden en als welkomstgeschenk worden aangeboden aan nieuwe leden. Uit de boekenvoorraad van de vereniging zijn in 2012 voor een bedrag van 574,50 euro boeken verkocht.

Site (www.landbouwgeschiedenis.nl)

De site is door de secretaris bijgehouden met verenigingsnieuws. Let op: wij hebben een nieuwe site per maart 2013. De naam ervan is: www.landbouwgeschiedenis.nl.

Bestuur

In 2012 is het bestuur tweemaal bijeen geweest in Wageningen, 1 februari en 27 augustus. De aandacht van het bestuur is vooral uitgegaan naar de organisatie van de verenigingsbijeenkomsten.

De financiële en ledenadministratie zijn over 2012 verzorgd door Margaret van Wissen, secretaresse van de leerstoelgroep Agrarische Geschiedenis.

De Vereniging telde per 31 december 2012 312 leden. In 2012 zijn 14 leden uit het

Secretariaat Vereniging voor Landbouwgeschiedenis:

p.a. Agrarische geschiedenis WUR, Hollandseweg 1, 6706 KN Wageningen; T 0317 482096;

E-mail: office.rhi@wur.nl; W: www.vlg.wur.nl

betalende ledenbestand gehaald: 8 wegens opzegging; 4 wegens overlijden; 2 omdat ze al jarenlang niet hebben betaald. Er zijn 17 nieuwe leden aangemeld.

Voor de communicatie met leden stelt het bestuur het op prijs als u haar uw e-mail adres wilt toesturen: office.rhi@wur.nl. Per 31 december 2012 is van 174 leden een e-mail adres bekend.

De samenstelling van het bestuur per 31 december 2012 is:

Prof. dr. Pim Brascamp (2016, eerste termijn), voorzitter

dr. Anton Schuurman (2013, tweede termijn), secretaris

dr. Paul Brusse (2016, tweede termijn penningmeester

dr. ir. Jan Bieleman (2013, eerste termijn)

dr. ir. Marian Bos-Boers 2014, tweede termijn)

prof. dr. Joks Janssen (2015, eerste termijn)

dr. Milja van Tielhof (2016, eerste termijn)

Erelid van de vereniging is:

Prof. dr. Hans Jansen

De kascommissie bestaat uit de leden

Johan Hiddink (tweede keer)

Piet van Cruyningen (eerste keer).